

„Azt kéne kielemezni, hogy mi ez a hiány”

Az alábbi idézetek az egykori Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet (Lipótmező) betegeivel és munkatársaival készült közös beszélgetésből származnak. A beszélgetőpartnerek évek, sőt évtizedek óta ismerik egymást. A közösség részben együtt maradt az Intézet bezárása után is, jelenleg egy általános kórház pszichiátriai osztályán kaptak helyet. A beszélgetés résztvevői kérték saját nevük és az intézmény nevének elhallgatását. Az idézetek több személytől származnak, akik betegként vagy alkalmazottként idézik fel az intézmény emlékét és megszűnése élményét.

„A Lipóton jobb volt a kaja. A leves is jobb volt és a második is. És változatos volt. Egy hónapra előre lehetett tudni, hogy mi az ebéd. Itt meg könyörögni kell, hogy kirakják az étlapot. Meg ott a grízes tésztára raktak lekvárt, itt meg nem raknak. Cukrot raknak rá és azt sem viszik túlzásba. Mákot is alig raknak rá. És egyszer úgy jártam itt, hogy mák nélkül kértem a tésztát és beleborították a levesbe. És felháborodtam, hogy én nem vagyok disznó és otthagytam őket. Ilyen a Lipóton nem fordulhatott elő, hogy így megalázzanak.

Meg ott volt gyümölcs és sütemény is csütörtöki napokon. A doktornő még süttött is nekünk tortát.”

...

„Úgy szüntették meg az intézetet, hogy igazából a hová-t nem találták ki. Itt-ott működik néhány nappali klub, de nem ad igazából semmit. Még annyit sem, mint ez a nappali kórház. Vannak civil szervezetek, amelyek vállalják a munkaközvetítést, de az csak annyit jelent, hogy elvégzel egy tanfolyamot. Megtanítanak önéletrajzot írni, köszönni, leülni, elmondani stb., na most ettől még nem fog munkához jutni senki. Egy ilyen program nem garantál semmit. Nem nyit munkaerőpiacot és védett munkahelyet sem. Ez egészségügy ugyan, de átmeneti intézmény azon belül. Az is a nevünk. Tehát innen igazából kellene menni tovább. De nincs hova tovább. Ha ez ahhoz kötődik, hogy intézménytelenítünk, az rendben, kell is. De például nincsenek lakóotthonok. Budapesten egyet adtak át, két éve. De azt is úgy, hogy az anyaintézmény udvarán belül. Az nem lakóotthon, hanem része a szociális otthonnak. Igazából nem csináltak semmit. A pszichiátria nem kapott plusz ellátási forrásokat, semmit. Nem erősödött meg semmi. Most van ez a reformpszichiáter mozgalom, hogy közösségben ellátni, közösségbe, közösségbe. De kérdezlek én, hol itt a közösség? Otthon a négy fal között? Tibor például egyedül él. Ő nagyon messze lakik. Na most az, hogy ő egy héten bejön mondjuk négyszer, az azt jelenti, hogy kimozdul, bejön ide, utazik, beszélgetünk. Szóval vannak emberi kapcsolatok. Most belegondolsz, egyedül egy lakásban. Mindenkinek szüksége van egy olyan kapcsolatrendszerre, ami nem a család, hanem barátok, munkatársak, alkotótársak.”

...

„Elvették azt a kicsi pénzt is, amit kaptunk. Megalázó alamizsna volt, de mégis volt valami.

Innen nem lehet dolgozni jární, aki itt benn fekszik, az benn fekszik. Nem olyan rugalmasak, mint a Lipóton, hogy például a gyerekeket kiengedték tanulni. Elég korán fölkeltek. Sokszor úgy kellett fölrázni, mert a gyógyszerektől nehezen ébredtem fel. Volt az Eszter néni a gyerekosztályon, ő nagyon szigorú volt, mert szeretett engem. Nekem nagyon keményen kellett tanulni. Mondjuk meg is lett az eredménye. A fél iskolát a Lipótról jártam ki négy egészses eredménnyel. Le tudtam érettségizni, igaz, hogy öt év alatt, mert az anyukám halála annyira megviselt, hogy azt az évet nem tudtam befejezni.”

...

„Igazából a gond, hogy nagyon kis jövedelemből élnek, és hát a munkalehetőség az nulla. És itt bekövetkezik a hátrányos megkülönböztetés, mert nem vesznek föl. Van egy főorvos asszony, aki azt mondja, hogy nem szabad megmondani, hogy miért százalékkoltak le. De nem tudom. Hazugsággal kezdeni az első napot, nem biztos, hogy szerencsés. Viszont, ha megmondod, akkor meg azt mondják, hogy jó-jó, majd visszahívjuk.”

...

„A Lipóton ételt vittünk az osztályokra. Ez terápiaként működött és fizettek érte. Zárt kocsiban. Én számoltam a tányérokat. Volt egy nagy konyhánk az intézetben. A foglalkoztatóból nyolcan-tízen tolták párosával ezeket a nagy kocsikat. Én tudtam egyedül is tolni, de nem mindenki tudta. Nem lehetett igazából egyedül tolni. Ez egy munkaterápiás tevékenység volt, amiért terápiás jutalompénzt kaptunk. Önként lehetett vállalni, nem volt senkinek kötelező. Hétvégén is volt, önként vállalással dőlt el, hogy aznap kik jönnek be, és azok kivitték az osztályokra az ebédet és lehozták az üres kocsit, és nem kellett erre plusz embereket fölvenni. Pedig azt csiripelték a verebek, hogy föl akarnak venni embereket erre. Mondjuk nem volt annyi pénze a kórháznak. Románokat akartak állítólag fölvenni. Kiszámolták, hogy mennyivel többre kerülne, ha fölvennének embereket. Húszezreket kaptunk, húszat azért nem, de tizennégyet igen.”

...

„Nekünk volt egy gyönyörű galériánk Lipóton az udvarban. Szép kis forgalma volt. Az utolsó két hónapban én voltam ott. Most meg nincs semmi. Volt egy csomó bedolgozás, most meg nincsen semmi. Csomagolások. Először a kézzel-szájjal-lábbal garnitúrát csináltuk négy éven keresztül. Úgy kezdődött, hogy volt két platós kocsit az udvarban. Targoncát kellett vinni, oda be a hús raklap, aztán kiszámolni a borítékot, képelelapot, dobozolni, zsákolni és akkor vitték el. A húsvétit olyan februárban vihették, a karácsonyit olyan szeptember környékén, vagy október, arra már nem emlékszem pontosan.

...

A galériában volt a pince, ott voltak a képek kiállítva. Ha alkalomadtán jöttek látogatók, akkor lekísértem őket. És magukra hagytam őket, hogy nézzenek szét. Volt egy füzet beleírtak néha, és vásároltak. Itt ilyen nincs. Ide nagyon kevesen jönnek. Igyekszünk külső kiállításra vinni a képeket. Nem sokan tudnak rólunk itt igazából. A Lipóton volt a kerítésen egy hatalmas transzparens, rá volt írva, hogy Tárt Kapu Galéria. Egy romos portaépületet hoztunk rendbe. Egy kétszobás lakás lett.”

...

„Ez a dolog, amit mi itt csinálunk, igazából nagyon sokba kerül. Nem igazán vállalják fel a kórházak. Ha nincs mögötte egy civil szervezet, ami mindent megmozgat, hogy pénzhez, anyaghoz, eszközökhöz jusson, akkor megette a fene. Az egész világon megindult egy hullám, hogy közösségi gondozást kell végezni. Mindenkit az otthonába, mindenkit el kell helyezni munkába. Nem kellene a nagy intézmények, mert egy nagy intézmény stigmatizál. Tehát ezt mondják sokan. Ki azt mondja, ki ezt mondja. Én azt mondom személy szerint úgy, hogy ott dolgoztam közel harminc évet, hogy sokkal rosszabb a helyzetünk itt. Sokkal erősebb a stigma rajtunk egy általános kórházban, mint ott, ahol csak mi voltunk. Mert ott egyszerűen fontosak voltunk. Fontos volt a munkánk. De egy általános kórházban a sebészet az első. És a végén ott marad lenn a pszichiátria. Négy részlegről áll ez a kórház. A legnagyobb beteglétszámmal a pszichiátria van, de igazából mintha nem is lenne. Igazából ebben a nagy kórházban elveszettek vagyunk. A kutyát nem érdekli, hogy mi itt vagyunk. Egy alapítvány működtet bennünket, amit az intézménytől kapunk, az épület és a fizetésünk. Itt mindent úgy kell pályázni, valahogy előállítani, megtermelni. Itt mindent mi magunk csinálunk, takarítást, kertet. Tehát magunknak próbálunk egy olyan környezetet csinálni, amiben egy picikét jól érezzük magunkat.”

...

„A Lipóton volt munka. Lehetett szerelni, tollakat szereltünk össze, meg mikor mi volt. Hiányzik a munka.”

...

TUDÓS INTÉZMÉNYEK

„Ezeknek a kis jutalmaknak igazából motiváló szerepe lenne. A munka azért előbbre tartja az embereket, az fontos lenne. Mindenhol van ilyen terápiás pénz. Ebben a kórházban nincs. Valahol teljesen jogosan, mert a Pénzügyminisztérium hatályon kívül helyezte azt a rendeletet, ami az ilyen típusú kifizetéseket szabályozta. Tehát nincs szabályozás, nincs törvény rá. Ameddig a Minisztérium nem ad ki egy állásfoglalást, addig nem hajlandóak visszaállítani a keretet.”

...

„Én 14 évesen kerültem a Lipótra. A Vadaskertbe utaltak be, mert nagyon kikészítettek az általánosban. Teljesen kiközösítettek, megverték. És rátettem egy lapáttal a betegségre, meg a sérüléseimre és ott kötöttem ki. Három éves korom óta kezelnek magatartási problémákkal. Ezt az váltotta ki, hogy megharapott egy kutya. A szomszéd kutyája. És hát azóta vagyok más, azóta vagyok beteg és azóta engem mindig kiközösítettek.

...

Még gyerek voltam, amikor megismertem a kerámiát. Elkezdtem komolyan rajzolni anyukám halála után. Először csak cicákat voltam hajlandó és az első kerámiám is cicák voltak, de aztán kitaláltam szörnyeket is. Valahogy le kellett vezetnem a negatív dolgokat. Viszont olyan rondák voltak, hogy az már szép, szóval igazi szörnyetegek. Szóval én ott ismertem meg a kerámiát. Igazi iparművészekről tanultunk kerámiázni és rajzolni. Sokat segítettek nekem, mert egy-egy kiállítással sikerélményem volt. Ott Lipóton is volt kiállítás a régi konyhahelyiségben, amit felújítottak, akkor a kupolában is. Ott sok műsort is adtak elő. Ez az iparművész házaspár sok macskát kimentett onnan, mert ott mérgezték őket gázzal. Én láttam ott egy macskát, frissen teheték ki, azt a nevet adtam neki, hogy Hófehérke. Hát szerencsétlen lesoványodott, elvadult, riadt lett, szóval meglátszott rajta, hogy már nincs gazdája, aki gondozza, aki szereti.

...

Meg volt két textilművész, az Erzszi néni és a Mári néni. Ők tanítottak meg igazán varrni, meg hímezni, meg tűvel festeni. És volt pár megrendelése, köztük az Antall Józsefné. De sajnos olyan rossz volt a szemem, hogy sajnos az Antall Józsefnét már nem tudtam befejezni. Pedig azért annyit kérhettem volna, amennyit akarok.”

...

„Aki bezáratta a Lipótot, az sokkal rosszabb sorsot érdemel, mint mi. Mert bezárta a lehetőség kapuját, mert bezárta a Tárt Kaput, bezárta a galériánkat. Mindent elvett tőlünk, még a pénzünket is.”

...

„A bejáratnál volt egy boltunk és az jól működött. Volt mindig annyi bevétel, hogy visszaforgattuk. És a maradékból elmentünk kirándulni, vagy főztünk közösen. Jóval több támogatást kaptunk a vezetőségtől. Ha dolgoztál, a pénz egy részét visszaadta neked az intézmény. Ott beruházásokat tudtunk tenni, gépeket, eszközöket venni. Tehát ott magasabb szinten tudtuk művelni a rehabilitációt. Ott volt huszonnyolc olyan állásunk, ami megváltozott munkaképességűeknek volt. És természetesen nem kívülről vettük fel ezeket az embereket, hanem azokból, akik nálunk voltak. Az OPNI-ban képeztünk könyvkötőket. Tehát ott igazából hangsúlyosabb volt a rehabilitáció.”

...

„Meg loptak szobrot a kertből. Az én pávámat lopták el. Meg tönkretették a teknősbékát, ami egy vízköpő volt, szökőkút. Kivették belőle a szerkezetet és egy rossz cipővel betömtek a száját. És amikor megláttam...!”

...

„Az új galériát nem építették fel. A mostani kiállítóhelyiségünk olyan, mint egy zsúfolt raktár, ráadásul el is vettek belőle most egy részt irodahelyiségnek és még kisebb lett.”

...

„Táboroztunk, teljesen legálisan. Közösen kitaláltuk, hogy hová menjünk, ahol még nem voltunk. Voltunk a Tiszánál, voltunk fönny Göncnél, a Füleki várnál. Az intézet annak, aki benn feküdt, odaadta az ellátmányát forintban, hát az nem volt egy nagy összeg, de mégis megkaptuk. Itt meg azon is problémáznak, hogy milyen állományban vagyunk, ha elmegyünk. A Lipóton valahogy minden jobban ment, minden rugalmasabb volt. Tehát, ha elhagyjuk Budapestet, akkor nem tudják, hogy most ki kell írni, vagy mi legyen. Negyvenen mentünk, volt egy buszunk, abban elfértünk, minden nap főztünk vacsorát. És az ott támogatva volt, gazdasági igazgató is támogatta. Igazgatói engedéllyel mentünk. Egy ápoló jött velünk, vittük a gyógyszert. Ez egy életmódtábor volt. Itt meg rettenetesen félnek tőle, pedig soha nem történt senkivel semmi. Bár egyszer elhagytuk a Juditkát. Mindenhol kerestük. Kiderült, rejtekúton ment. Mire odaértünk, már ott ült az étteremben és ette a reggelit.”

...

„Én a hatos osztályon voltam az OPNI-ban. Ott jobban éreztem magam, mert most szanaszét vagyunk. Ott családias volt a hangulat, közelebb voltunk egymáshoz. Ott megvolt a harmónia közöttünk. De itt mindenki szanaszét van, nincs összhang, nincs kedvesség közöttünk, nem érünk rá egymásnak szeretetet adni. Mert szét vagyunk a munkában osztva, és csak meg kell, hogy feleljünk. Az összetartás hiányzik, a szeretet hiányzik közöttünk. Úgy elnézünk egymás fölött, mintha üvegtáblák lenne mindenki előtt. Átnézünk a másikon. Azt kéne kielemezni, hogy mi ez a hiány. Mert ez a hiány.”

...

„Itt is volt bográcsgulyás és lesz is. Az nagyon jó szokott lenni. Szerintem az egész kórház idetódul a gulyáslevesért. Ilyet egészen biztosan nem esznek az osztályon. Ilyen gulyásleveset egész biztosan nem.”

